

De ti bud – en fordypningsressurs om den teologiske bakgrunnen

Mål

Kompetansemål

- Gi en oversikt over de ti bud som det mest sentrale tekstmaterialet for bibelsk etikk
- Drøfte etiske problemstillinger i lys av de grunnleggende prinsippene i de ti bud

Holdningsmål

- Utvikle en forståelse av og en respekt for de ti bud.
- Reflektere over egne standpunkt og holdninger i forhold til etikk.

Nøkkelspørsmål

Hvorfor er de ti bud en nødvendig rettesnor for oss i dag?

Plassering i fagplaner

Etikk (VG2) studieforberevende

Etikk (VG2) yrkesfaglig

Etikk og tjeneste I og II (VG1 og VG2) yrkesforberedende

De ti bud – en teologisk bakgrunn

Vi finner *de ti bud* (eller *dekalogen*) i 2 Mos 20,1-17 og i 5 Mos 5,1-18.

Ifølge Bibelens fortelling fikk Moses de ti budordene som en åpenbaring fra Herren (Jahve) til Israels folk. Budordene ble innrisset på steintavler som ble oppbevart i paktsarken i helligdommen.

Denne artikkelen gir en kort innføring i de ti budenes teologiske bakgrunn, med vekt på budenes opprinnelige funksjon, deres frelseshistoriske funksjon og deres aktuelle funksjon.

De ti budenes opprinnelige funksjon

Vi bør merke oss følgende i 2 Mos 20 om de ti budenes opprinnelige funksjon:

1. Budenes utgangspunkt og grunnlag

De ti budene begynner med Herrens selvpresentasjon: “Jeg er Herren din Gud, som førte deg ut av Egypt, ut av trellehuset.”

For det første knytter denne selvpresentasjonen an til Guds åpenbaring til Moses i den brennende busken (2 Mos 3) som Jahve eller *Jeg er*:

“Da sa Gud til Moses: «Jeg er den jeg er. Slik skal du svare israelittene: ‘Jeg Er’ har sendt meg til dere.», Så sa Gud til Moses: Du skal si til israelittene: Herren, fedrenes Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud, har sendt meg til dere. Dette skal være mitt navn til evig tid, og det skal de kalle meg fra slekt til slekt.”

For det andre knytter selvpresentasjonen an til Guds store frelseshandling i GT, nemlig utfrielsen fra Egypt. Her møter vi Gud som frelseren og forløseren av Israels folk.

De ti budene ble altså opprinnelig gitt til Israels folk av Herren som er “Jeg Er” og som er deres Frelser.

2. Budene som paktsvilkår

De ti budene ble gitt til som paktsvilkår, for å gi Israels folk retningslinjer for livet i pakten med Herren, som er *Jeg Er* og deres Frelser.

På dette grunnlag regulerer de første tre budene Israelsfolkets forhold til Gud:

- Det første bud: Gud alene er Gud og tåler derfor ingen rivaler.
- Det andre bud: Guds navn er hellig og skal derfor ikke misbrukes.
- Det tredje bud: Gud har gitt sitt folk en hviledag som skal holdes hellig.

Deretter regulerer de syv siste budene på det samme grunnlaget forholdet til nesten:

- Det fjerde bud: Foreldrene skal respekteres.
- Det femte bud: Menneskelivets hellighet skal respekteres.
- Det sjette bud: Ekteskapets hellighet skal respekteres.
- Det syvende bud: Vår nestes eiendom skal respekteres.
- Det åttende bud: Vår nestes gode rykte skal respekteres.
- Det niende og tiende bud: Vi skal ikke leve i begjær etter det som hører til vår neste.

3. Hvordan ble de ti bud oppfattet?

De ti bud ble gitt i en form som minner av en avtale mellom storkonge og vasaller. Det ser vi av funn som er gjort av vasalltraktater fra 1300-tallet f. Kr mellom hetitterkonger og småkonger i Syria. Her finner vi nemlig ord og uttrykksmåter som kan minne om 2 Mos 20 og 5 Mos 5.

Dette betyr altså at de ti budenes opprinnelige hovedbudskap er at Herren er Israels “storkonge”, som har krav på ære og lojalitet. Men denne “storkonge” er samtidig den som har utfridd folket fra Egypt. Derfor skulle livet i pakten med Herren kjennetegnes både av troskap (bare Herren skal tilbes) og tro (Herren vekker tillit som den mektige og omsorgsfulle forløseren).

De ti budenes frelseshistoriske funksjon

Fortellingen om Israels folk i GT er en sammenhengende historie om frafall, kall til omvendelse, dom og etter hvert nye Gud-gitte muligheter.

De ti budene var gitt til Israels folk som paktsvilkår på frelsens grunnlag. Men på grunn av folkets gjentatte opprør og forfall, synliggjorde budene folkets synd. Dette gjaldt både i forhold til Gud (eks. avgudsdyrkelse) og i forhold til nesten (eks. moralsk forfall).

Det er denne sentrale frelseshistoriske funksjonen til de ti bud som vi møter en rekke ganger i NT, ikke minst i Romerbrevet og Galaterbrevet. Ofte omtales de ti bud – eller “loven” – her som den instans som åpenbarte folkets synd.

Når Israelsfolket ikke lenger levde i pakten med Gud, ble “loven” til dom for folket.

De ti budenes aktuelle teologiske betydning

For å forstå hvilken teologisk rolle som de ti budene kan og bør ha for oss i dag, kan det være fruktbart å ta utgangspunkt i “lovens tre bruk”, slik vi finner det i arven fra den lutherske reformasjonen.

Det er viktig å merke seg at “lovens tre bruk” gir uttrykk for tre ulike og supplerende måter som de ti bud fungerer på i dag.

1. “Lovens første bruk”

Gud er alle menneskers Skaper og Opprettholder. Guds skapervilje er uttrykt i de ti bud som gir uttrykk for viktige livsområder og verdier som må fremmes og vernes i det menneskelige fellesskapet. Dette ser vi særlig i de fjerde, femte, sjette, syvende og åttende budene (“lovens andre tavle”):

- Verne om foreldre-barn relasjonen
- Verne om menneskelivets ukrenkelighet
- Verne om det monogame, heterofile og livslange ekteskapet
- Verne om eiendom
- Verne om sannheten

I dette perspektivet blir disse budene sentrale retningslinjer for et godt samfunn. Men dette må ikke forveksles med en teokratisk samfunnsmodell der kirken tvinger sine verdier inn på andre mennesker. Den kristne kirke ble født som en minoritetstro som preget samfunn og kultur ut fra en slik rolle.

2. “Lovens andre bruk”

Gud vil at alle mennesker skal bli frelst. Guds hellige og fullkomne vilje kommer til uttrykk i de ti bud. Når Guds hellighet møter oss mennesker gjennom “loven”, oppdager vi vår synd.

I dette perspektivet viser de ti bud at vi trenger Guds nåde for å unnsnippe Guds rettferdige dom. Da blir Jesus som Frelser stor for oss, fordi Han som vår Stedfortreder er den eneste som kan løse vårt problem: Vi er syndere som står overfor en hellig Gud.

Dersom vi virkelig er ærlige i våre møter med de ulike budenes krav, vil vi oppdage vår synd. Her er utleggelsen av de ti bud i Luthers lille katekisme en stor hjelp.

De ti buds teologiske funksjon blir her å være “pedagogen” som viser oss vårt uendelig store behov for Guds nåde i Jesus Kristus.

3. “Lovens tredje bruk”

Den som bekjenner Jesus som Herre og Frelser er kommet inn i et levende fellesskap med Gud som vår Far. Vi kaller av og til dette for “barnekår”.

Den som er i en slik Guds-relasjon, har fått et nytt og inderlig ønske om å følge Guds gode vilje i sitt liv. Derfor får vi et nytt perspektiv på de ti bud. De blir gode retningslinjer som den kristne ønsker å leve sitt liv i pakt med.

“Loven” blir da ikke en ny frelsesvei, men en praktisk veiviser for den kristne for hvordan leve livet i samsvar med Guds vilje i den nye pakt. Her kalles en kristen til et nytt og hellig liv, i Den Hellige Ånds kraft. Dermed er vi tilbake til noe av lovens opprinnelige funksjon, i følge 2 Mos 20.

Vi kan sammenfatte “lovens tre bruk” med at de ti bud både kan og bør fungere som retningsgivende verdier for samfunnet (“lovens første bruk”, med vekt på lovens andre tavle), som åndelig speil (“lovens andre bruk”) og som praktisk veiviser for den kristne (“lovens tredje bruk”).

Anbefalt lesing:

- Martin Luthers lille katekisme om de ti bud

Lars Dahle / www.larsdahle.no

Mediehøgskolen Gimlekollen / Damaris Norge